

Antonova és Scsetyinyina gyakorlati anyaga ún. általános kurzus, ami azt jelenti, hogy általában a *külföldiek* számára készült (nevezetesen az orosz tanárok számára), vagyis *nem speciális kurzus*.

A kétségtelenül nagy hozzáértéssel készített, hangosított anyaggal ellátott kurzussal kapcsolatban csupán néhány elméleti-metodológiai megjegyzésünk van:

1. Nincs fixálva egyértelműen, hogy milyen e j t e s t i l u s t képviselnek a szerzők az anyag „adagolásakor”, bár az ajánlások láthatóan az ún. neutrális ejtésstílus asszociálják, s ez nem is lehet néha vitatéma...
2. A szerzők egyik helyen megkérdőjelezik az orosz [j] lágy mássalhangzó mivoltát (7. p.), másutt viszont gondolkodás nélkül „bc-sorolják” a lágy mássalhangzók sorába („jaj-co; javlenyje”, 42. p.).
3. Egy-két kérdésben a szerzők nem akceptálják a kettős alakok (variánsok) meglétét, ami helytelen. A „poema” szóban a szerzők által hivatkozott Avanyeszov-munka is megengedi a rövid [o] ejtését (vö. R. I. Avanyeszov. Russzkoje lityeraturnoje proiznosenyije, izd. 5. M., 1972, sz. 167.).
4. Nemcsak a „*cto; cstobi*” szavakban ejt az orosz [st-]t (40. p.), hanem a „*cto-to; cto-nyibugy; koje-cto; nyi za cto; nyé za cto*” szavakban is (vö. Avanyeszov idézett műve 145. lapját!).
5. A „Szkolko knyik na polke?” mondat átírása azt mutatja, hogy a szerzők szerint a [g] zöngétlenedik (77. p.), pedig ez itt lehetetlen: a) a beszédszünet hiánya miatt; b) a szonorikus orosz [n] nem zöngétlenít, hiszen maga is zöngés, mint az orosz [g]!
6. A „prazdnyik” (= ünnep) főnévben a [z] nem kemény, mint a szerzőknél (107. p.). hanem lágy, mint pl. az idézett Avanyeszov-munkában (148–149. p.). A szerzők a könyv más helyén ezt akceptálták is (111. p.).
7. Mivel a szerzők „kikapcsolják” a korrekciót végző tanárok anyanyelve fonológiai rendszere sajátosságainak vizsgálatát, az egybevetéseket a „tanulókra” bizzák, akik azt a megfelelő szinten és hozzáértéssel vagy elvégzik, vagy sem... Pedig ez azért is kívánatos lenne, mert manapság a fonetikai korrekciók elvégzése igen komoly nyelvészeti, pszicholingvisztikai és egyéb ismeretek meglétét és gyakorlati igényességű alkalmazását kívánja meg. Főleg akkor, ha „mélyen gyökerező” nyelvtipológiai kérdésekhez kapcsolódó hibák korrigálásáról van szó mind a szegmentális, mind a szupraszegmentális elemek vonatkozásában.
8. A szerzők a magyarázataik során homályban hagynak egy sor olyan fogalmat, ami nélkül aligha várható optimális eredmény a korrekció területén (pl. ortoépiai norma; fo-

netikai hiba; fonológiai hiba; optimális approximáció; akcentus; imitáció – tudatosítás stb.).

9. A hangsúlynak az előjáróra való „áttolódása” eseteit (pl. „na béreg – ná bereg”) elnagyoltan tárgyalja a könyv, pedig itt kellene a komoly segítség a kritikus esetekben a külföldön tanító orosz tanárnak. A kérdésnek különben komoly szakirodalma is van (vö. pl.: K. Sz. Gorbacevics. Variant noszty udarenija v predlozsnih szocsetanyijah, RJAS 1972/6. 20–24. p.).
 10. Az orosz fonetikák – a sorrendiséget tekintve – vagy a magánhangzók tárgyalásával kezdtek a fonetikai anyag tanítását, vagy a mássalhangzókkal. Az utóbbit az indokolja, hogy az orosz nyelvben a mássalhangzóké a domináns szerep (34–37 mássalhangzó-fonéma) a magánhangzókhoz szemben (5 vagy 6 fonéma), jöllehet az utóbbiak a szótagalkotók. Antonova és Scsetyinyina Fonetikája új (és vitatható) úton jár, amikor „megkeveri” ezt a sorrendet, de még az intonációval is „elegyíti” a kapott „kötelt”...
- Mіндеzen megjegyzések ellenére – a könyv sok pozitívuma miatt – figyelemre méltónak találjuk Antonova és Scsetyinyina könyvét, amely gondolatébresztő is sok vonatkozásban.

Dr. Hajzer Lajos

DR. KERÉKGYÁRTÓ IMRE:

A nevelés tudatosan vállalt vakmerőség

Egyéni hangvételű, művészi igényű pedagógiai mű jelent meg Kerékgyártó Imre tollából a Tankönyvkiadó gondozásában. Olyan szerző fogalmazta meg mondanivalóját, aki egy sajátos magaslatról képes rálátni a nevelési folyamatra; a gyermekre, a pedagógus hivatásra, a nevelésre.

„Kényes kérdés mások életébe beleavatkozni” – indítja a szerző művének alap gondolatát William Sommerset Maugham egyik elbeszéléséből „kölsönvett” idézettel. S két-száz oldalon keresztül izgatott feszültséggel állítja középpontba a pedagógusok társadalmi helyzetéből, választott élethivatásukból determinált feladatát: azt a „vakmerőséget”, amely az egyszeri megismételhetetlen élet, a gyermeki személyiség fejlesztését hivatott szolgálni. Ezt a gondolatot, ezt a felelősségteljes pedagógusi hivatást járja körbe a szerző, ennek érdekében mozgósítja kiemelkedő tájékozottságát az irodalom, a neveléstörténelem, a pszichológia, a nevelésszociológia világából.

Úgy vezet bennünket mindig más-más területére ennek a szép feladatnak, hogy egyetlen pillanatra sem találjuk „unalmasnak” az egyetlen témát. Úgy szerkeszti, komponálja tudatosan mondanivalóját, mint egy tökéletes ze-

neművet, mint például Ravell a Boleróját. Tudja, meddig maradhat egy-egy mozzanatonál, milyen hatása lehet valóság-hű példái elemzésének, az esztétikai élményt nyújtó irodalmi idézeteknek, érzi, mikor kell „lépni”, mikor kell újabb és újabb logikai, gondolati, értelmi művelettel, szituációval kifejezni ugyanazt: a gyermek iránti felelősségteljes „sorsszerű” pedagógusi tennivalót.

Az esszé szerkezetileg négy fejezetre oszlik:

- A nevelő hatás titkaiból
- Örömünk, gondjaink forrásai
- Bonyolult hatások keresztüztüében
- A nevelés gazdag eszköztárából

Érthetően – az eddig mondottak alapján – a nevelési folyamat három fő „szereplője” köré csoportosul a mű mondanivalója:

- a pedagógus szerepe, tevékenysége,
- a gyermek aktív részvétele a nevelésben,
- a család körülményei, jelentősége.

Természetesen a nevelés a bennünket körülvevő társadalomban zajlik, annak intézményei, tárgyai, gazdálkodási világa, emberi kapcsolatrendszere, kialakult szokásai, erkölcsi számottevően befolyásolják az eredményességet, a pedagógus munkáját. Ezt az összefüggést, ezt a szemléletet, amely a kiadvány egészen végigvonul – bemutatom egyik alábbi fejezet részletesebb elemzésével:

„Önértékelés, értékrend”

- Az értékrend nagyon fontos szerepet tölt be az egyedi emberré válásban.
- Legbiztosabb támaszunk kell hogy legyen a pillanatonként változó világ jelenségének a sorában, mert döntési helyzetekben – alternatívák esetén – csak a szilárd értékrenddel rendelkező ember választhat társadalmilag, etikailag helyesen.
- Alakítsunk ki tanítványainkban olyan szokásokat, hogy ne szavakkal „mormolják”, mit lenne helyes tenniük, hanem egyszerűen tegyék azt, ami helyes.
- Kiemelkedő jelentősége van az önértékelés, az egyéni értékrend kialakításának, amelyet megfelelő „önismeret kialakítása” előz meg, kapjon helyet ebben a folyamatban a megfelelően előkészített „lelkismeret vizsgálat”. (Osztályfőnöki órán, napköziben, ifjúsági mozgalomban).
- Legyen minden tevékenységnek megfelelő minőségű „értékmérője”.
- Ismerjék meg a tanulók az iskola, a pedagógusok helyes alapokon kialakított „értékrendjét”.
- Értékeléskor mindig valamilyen viszonyítást fejezünk ki.
- Fontos, hogy esztétikai igényeket ébresszen diákjaiban az iskola, „de kisebb hiba, pl. egy verset nem tudnak szabályosan elemez-

ni, mintha tökéletes elemzések után sem szeretnek verseket olvasni”.

- Mindenki *sokféle érték* birtokosa, de nem egyforma súlyúak ezek. Néhány megszívlelendő példát idézünk Kerékgyártó Imre tollából.
 - Értéknek kell tekintenünk a szaktudást, a műveltséget, de a pedagógiai gyakorlatban mégis értékét veszti, ha nem ötvöződik mindez nagyfokú „átadóképességgel”. Ha nagy tudású tanár tanítványai minimális tudásra tesznek szert, akkor pályátévesztett pedagógusról van szó.
 - Az időtöltés önmagában *nem érték*: Tévedés azt hinni, hogy kizárólag azért vezet értékesebb munkát egy nevelő, mert több időt tölt az iskolában. Van olyan „iskolában” élő pedagógus, aki jobban tenné, ha „akár sohasse jönne be a közösségbe, mert csak intrikál, pletykál, a léggözt rontja”.
 - Az eltöltött időnél fontosabb a tevékenység társadalmi hasznossága.
- Minden fejezetnek még hitelesebbé, érzékletesebbé teszi mondanivalóját egy-egy gondosan megválasztott idézet: az irodalom, a neveléstörténelem, a filozófia témaköréből.

Néhányat bemutatok közülük:

- „Az élet sajnálatos módon olyan, hogy csak egyszer lehet élni, a tévedések gyakran helyrehozhatatlanok”

(William Sommerset Maugham)

- Hogy a tevékenységünknek sikere legyen, arra mindenekelőtt az szükséges, hogy cselekedeteink fontosságáról meg legyünk győződve”.

(Eötvös József)

- „Mert hiszen ki is mérhetné le s nyugtázhatná azt a tízedmilliméter – vagy mikronnyit, amivel egy-egy tanári élet emeli meg a nemzeti műveltség szintjét”.

(Németh László)

- „Pedig éppen az a kevés az, amire érdemes egész életünket feltennünk”.

(Kerékgyártó Imre)

- „A pedagógus ideje nemzeti vagyon”.

(Bolyai János)

- „S te majd!
hogyha belépsz egy szürke,
vagy kék,
vagy bármilyen épületbe,
s meredek lépcsőkön sietve
lakásba jutsz, tündöklésbe
a billentyűk zöngésére hallgatsz
vagy kérdésekre válaszolgatsz,
te – mondd csak –
milyen nyomot hagyasz?”

Olyat,
hogy padlót mossanak
s utánad felsóhajtsanak,
avagy olyat,
amit mások lelke hallgatag
évekig féltve tartogat?"

Leonid Martinov
Fordította: Illyés Gyula)

- „A boldogság és a siker kulcsa minden élet-
pályán az őszinte, kiegyensúlyozott és meg-
értő magatartás önmagunkkal és másokkal
szemben”.

(Selye János)

- „Csodálatos, milyen eredeti tud lenni egy
gyerek, ha hagyják”.

(Kosztolányi Dezső)

- „A család bizonyos tekintetben végzet, s ha
nem is visszavonhatatlanul az, mindenképpen
egyike a leghatékonyabb sorsformáló erő-
nek”.

(Kolozsvári Grandpierre Emil)

- „Aki az emberekről nyilatkozik, annak mint-
egy felülről kell néznie a földi élet dolga-

it..., amelynek összhangja az ellentétes je-
lenségnek eredője”.

(Platón)

- „A mindenki számára hozzáférhető és ért-
hető, az ellentmondásokat feloldó, a mér-
tékadó, a mindenki számára eligazító állás-
pont hiányzik”.

(Miskolczi Miklós)

- „Semmi sem változott és mégis minden más-
ként létezik, mint az előbb”.

(Sartre)

- „Katonának fegyverével, vargának az árral,
kovácsnak a pörölyvel, embernek az ember-
rel bánnia kell tudni”.

(Czuczor Gergely-Fogarasi János)

Osztályfőnökök, szaktanárok, igazgatók, fel-
ügyelők, szülők, elméleti kutatók, a pedagógus
hivatás, a gyermeknevelést őszinte szívvel ma-
gukénak érzők meríthetnek Dr. Kerékgyártó
Imre posztunusz, immár klasszikus értékű ne-
veléslélektani, nevelésszociológiai esszéjéből.

Tankönyvkiadó, Bp., 1983. 207. p.

Dr. Veszprémi László